

DRIEPAS

Jaargang 9, nummer 3, december 1992

HISTORISCHE KRING DUIVEN, GROESSEN, LOO

DRIEPAS

De DRIEPAS is het verenigingsblad van de Historische Kring Duiven Groessen-Loo. Het verschijnt drie tot vier keer per jaar. Artikelen mogen alleen overgenomen worden na schriftelijke toestemming van de auteur en met bronvermelding.

Abonnementsprijs f. 10,--, voor postabonnees f. 15,00 per jaar, bij vooruitbetaling te voldoen op onderstaande bank- of girorekening. Voor leden van de Historische Kring gratis. Losse nummers f. 4,00.

Het lidmaatschap van de Historische Kring bedraagt per jaar f 22,50, buiten de Gemeente Duiven f 27,50 (wegens postbezorging), over te maken op postgiro 49 23 697 of Rabobank rekeningnummer 31.54.07.484 t.n.v. de Historische Kring Duiven Groessen Loo te Duiven.

Secretariaat:

A.Th.J. Boss
van Dorth tot Medlertsraat 5
6921 AT D U I V E N

Redactie DRIEPAS:

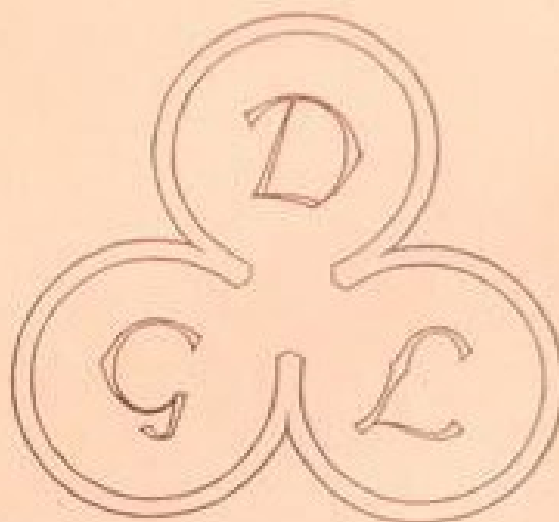
W.F.W.M. van Heugten, Duiven
Th.M.J. Jonker, Loo

Redactieadres:

zie secretariaat Historische Kring

ISSN: 0921-5549

DRIEPAS

Bij de omslag:

De windwijzer van havezathe de Ploen
met de wapens van de geslachten
Van Hertensfel en Van Bommel.

OVER DE WINDWIJZER VAN DE PLOEN, DE FAMILIE VAN HERTEVELD EN EEN BEGRAFENIS IN 1795

In 1897 verscheen in het tijdschrift DE NEDERLANDSCHE HERAUT (1) een interessant artikel naar aanleiding van een windwijzer op de boerderij De Ploen. De auteur, K.A.M. ridder de van der Schuieren, geeft daarin een beschrijving van havezate de Ploen, die enkele jaren eerder was gesloopt. Op de plaats van deze havezate staat thans de gelijknamige boerderij, gelegen aan de Ploenstraat te Duiven. De tekst begint als volgt:

Niet ver buiten de kom van het Geldersche dorp Duiven bevindt zich eene boerderij genaamd „de Ploen.“

Een groote duivenslag daar ter plaatse, hier en daar in het veld geplaatste palen met opschrift:

*„Verboden jacht
havezathe
de Ploen“*

duiden aan dat in vroegere jaren aldaar moet hebben gestaan een kasteel of heerenhuis, waaraan, van oudsher, heerlijke rechten verbonden waren. In den voorgevel is een steen geplaatst met opschrift:

„1893 De Ploen“

ten teeken dat deze boerderij de plaats van het oude huis „de Ploen“ inneemt.

In 1893 ging het kasteelsgewijze gebouwde huis, nadat het reeds van het omliggende geboomte was beroofd, en sedert verscheidene jaren als boerenwoning was ingericht, den weg welke helaas reeds meer dergelijke gebouwen waren ingegaan, nl. den weg der slooping.

Bij de slooping kreeg ik een windwijzer te zien, welke op het oude huis „de Ploen“ had gestaan, en waarvan de afbeelding hier volgt:

Deze windwijzer was geheel van koper, doch niet uit een stuk, daar het duidelijk zichtbaar was, dat de kroon er afzonderlijk door soldeer aan was bevestigd.

Wapens en jaartal waren in het koper uitgeslagen.

De wapens zijn die van de adellijke geslachten van Hertevelt (Hertenfeld, Hartefeld, Hertefeldt, enz.) en van Bemmell. Zij vormden voor Ridder de van der Schueren de aanleiding om nader onderzoek te verrichten in de kerkelijke archieven van Duiven. Hij vond de nodige aantekeningen over geboorte, huwelijk en overlijden in deze families. In zijn artikel publiceerde hij de letterlijke afschriften betreffende de familie van Hertevelt die deels in het Latijn, deels in het Nederlands zijn gesteld.

In chronologische volgorde noemt hij actes die betrekking hebben op de volgende gebeurtenissen in de familie van Hertefeld:

Op 18 november 1677 zijn op de Magerhorst getrouwd Henricus (a) Kloeck en Anna Gertrudis van Hertevelt. Als getuigen treden op Theodorus de Ruyter, Johannes Smullings, Albertus Smullings en Reinerus Smullings. Verder zijn aanwezig een notaris en een procureur. In de acte wordt vermeld dat het bruidspaar van adel is en dat de Magerhorst een adellijk huis is.

Uit de periode 1692 tot 1700 zijn verschillende actes bewaard gebleven. Daaruit blijkt dat op 26 maart 1692 de ongehuwde Agnes van Hertevelt op 33-jarige leeftijd is gestorven. Op 29 december van dat jaar wordt het huwelijkscontract gesloten tussen Wilhelmus Adamus Strouen en Henricus Mechtildis Cunegundis van Hertevelt. Als getuigen worden genoemd van Hertevelt, Smulling en Duycker, allen zonder voornaam.

Uit het huwelijk van Elbertus Theodorus van Hertevelt en Anna Maria van Bevervoerde werden volgende kinderen geboren die op de aangegeven datum werden gedoopt:

1 februari 1693	Helena Anna Francisca Jacoba Josepha
11 april 1694	Mauritius Joannes Samuel Wilhelmus Paschalis
11 augustus 1695	Ludovicus Henricus Balduinus Reinerus Laurentius. Deze Ludovicus moet op 15 januari 1696 gestorven zijn.
11 september 1696	Jodocus Balduinus Henricus
22 april 1698	Anna Bernardina Catharina Margaretha. Op de akte is aangetekend: obijt = overleden.

Hierna is over een periode van bijna 80 jaar geen aantekening te vinden. De eerstvolgende acte die Ridder de van der Schueren vond betreft het overlijden te Elten op 25 januari 1781 van Maria Anna Geertruida Douairière Barones van Hertevelt. Zij was geboren Barones van Bemmell.

vrouwe van de heerlijkheid Rijsenburg en de Ploen. Onder deze akte wordt vermeld: *de armen van duyven zijn gegeven 48 Brooden 't stuk a 15 pond.* Op 7 september 1802 werd in de Ploen het huwelijk gesloten tussen Alexander Sigismund Vrijheer van Wittenhorst Sonsfeld en Adolpina Henrietta Judoca van Hertevelde *ex Domo Ploen* (uit het huis Ploen) door pastoor J.P. Heydendaal in aanwezigheid van koster Jansen.

Bijna drie jaar later, op 24 februari 1805 werd wederom ten huize van de Ploen een huwelijk gesloten en wel tussen Carolus Fredericus Vrijheer van Bothmer en Charlotte, vrijvrouwe van Hertevelde. Getuigen waren Böhmer en Bourgois.

Een bijzonder interessante acte is die van 6 maart 1795. Op die dag overleed de 54-jarige A. van Hertevelde op de Ploen. Hij leed al drie jaar aan een onbekende maagkwaal. Op 10 maart werd hij bijgezet in de grafkelder van de Ploen in de St.Remigiuskerk. Zoals in die tijd gebruikelijk vond de begrafenis plaats in de avond en wel om 8 uur. Uit de acte blijkt dat de dode begraven werd in een kist met tien handvatten, die van binnen bekleed was. Bovenop de kist was groen gelegd. Uit het kostenoverzicht blijkt dat deze kist 24 gulden kostte. De dragers van de flambouwen ontvingen voor hun dienst 2, de dragers van de kist 3 en de paardenbegeleiders 2 gulden. De aanwezigen van de rechtbank uit Zevenaar, de priesters en anderen kregen op de Ploen een *avondontbijt* bestaande uit gebak en een glas wijn. Op 18 maart werd de uitvaart (lijkstatie) gehouden waarbij een groot aantal pastoors en priesters uit de streek assisteerden en waarbij ook paters uit Elten aanwezig waren.

Maar keren we terug naar de windwijzer, waarvan hierboven sprake is en die de kapt van jaargang 1992 van DRIEPAS siert. Naar men Ridder de van der Schuer in 1896 mededeelde, liet de toenmalige eigenares van de boerderij de Ploen, de windwijzer op het huis „Zuideras” te Warnsveld plaatsen. Daar is hij nog steeds te zien.

W.F.W.M. van Heugten, Duiven

Noot:

¹ DE NEDERLANDSCHE HERAUT, tijdschrift op het gebied van geslacht-, wapen- en zegelkunde, achtste deel. pag. 194-198; 's-Gravenhage, 1897.

EEN KLEEF'S-ZEVENAARS „ALBUM AMICORUM” UIT DE FRANSE TIJD.

In juni 1991 verscheen onderstaand artikel in de Schaorpaol (*), tijdschrift van het Staring-Instituut te Doetinchem. Het handelt over Johann Wilhelm Koch, de eerste burgemeester van de gemeente Duiven.

Johann Wilhelm Koch - betovergrootvader van mijn moeder - is in 1760 geboren uit een hervormd geslacht. Hij bezocht in Kleef de Latijnse school. Dat was een protestantse onderwijsinrichting die eigenlijk in Emmerik thuishoorde, maar in die tijd tijdelijk naar Kleef overgebracht was. Johann Wilhelm kwam na zijn eindexamen zelf bij het onderwijs; eerst in Kleef, daarna in Zevenaar. Die stad behoorde toen nog tot het hertogdom Kleef en was - net als Kleef - Pruisisch. Hij trouwde op 2 april 1786 in Zevenaar met Luise Albertine Uhlenbruch, de dochter van de Lutherse notaris Uhlenbruch, die tevens de kasteelboerderij 'de Loowaerdt' pachtte en exploiteerde. Het echtpaar Koch-Uhlenbruch dreef een tijdje een winkel in Zevenaar, maar verhuisde later naar Duiven - in die tijd eveneens nog Pruisisch. Daar werd Johann Wilhelm landschrijver en maire, een functie die ongeveer te vergelijken is met die van burgemeester.

Koch had een zogenaamd „Album Amicorum”. Dat is een album, dat te vergelijken is met de nog steeds in zwang zijnde poëzie-albums van meisjes. Koch is - zoals vaker in die tijd gebeurde - pas op volwassen leeftijd met zijn album begonnen en mede daardoor heeft het een wat ander - godsdienstiger - karakter dan de huidige poëzie-albums. In deze bijdrage wil ik enkele rijmen en ontboezemingen uit dit album aanhalen. Dat is daarom interessant, omdat het album een weerspiegeling geeft van de roerige tijden rond 1800, met zijn oorlogen van de Franse revolutionaire en later Napoleontische legers tegen de coalitie van het overige Europa.

Qaestus magnus est pietas cum animo sua sorte contento (een uitstekend man is hij die zijn taken steeds stipt vervult en daarbij tevreden is met zijn lot). Deze Paulinische spreuk droeg de 75-jarige rector Georg Schneider van de Latijnse school aan het album bij.

Op 2 december 1783 schreef vader J.P.C. Koch:

„Du, mein Erstgebor'ner! Ehre [Jij, mijn eerstgeboorne!
deine Schöpfer jederzeit: eer je Schepper t'allen tijd,

Folge meiner treuen Lehre: volg steeds mijn oprechte lering,
Lebe für die Ewigkeit!"   leef zó voor de eeuwigheid!]

Op 14 april 1784 schreef Anna van der Lee, een vriendin uit Kleef, in het Nederlands het volgende, niet geheel vlekkeloze en soms wat onduidelijke, gedicht naar Zevenaar:

"De vrindelijke geest, het Zagt en wijs beleg
van Uwen Opperheer blijk'in U leer en weg,
de Liefde zij Uw Kroon, en de Eer van 't Opperwezen:
zij lijt Uw gang en doen, in alles regt te leesen.
Stigt zoo in Sevenaars school, en bouw op Zions muur:
Zoo werkt gij Godt getrouw, en 't valt u nimmer zuur."

In 1787 is het Pruisische bataljon van Von Langelair in Zevenaar ingekwartierd. Twee jeugdige jonkers - de luitenants Von Stallmann en Von Wedelstaedt - worden bij het echtpaar Koch-Uhlenbruch gehuisvest. Wellicht woonde dat toen al in het grote pand Marktstraat 19, waar later zoon en kleinzoon Koch hun boerenbedrijf uitoefenden. De jonkers genieten kennelijk nog uitbundig van het militaire leven: een huwelijk is ver weg!

"Selbst die Glücklichen der
Erden,
Weiber, haben ihr Ungemach,
selbst die beste Männer gehen
Ihrer Laune öfters nach.
Wer sich von den goldenen Ringe
goldene Tage nur verspricht:
Ach, der kennt den Lauf der
Dinge
und das Hertz der Menschen
nicht!"

[Zelfs de aardigsten op aarde,
vrouwen, kennen droefenis,
zelfs het puikje van de mannen
loopt het rechte pad vaak mis.
Wie er na de ruil der ringen
enkel gouden dagen ziet,
wel: die kent de loop der dingen
en het hart der mensen niet!]

In 1792 begint de eerste coalitie-oorlog waarin Pruisen en Oostenrijk - en later ook andere landen waaronder Engeland en Nederland - het tegen de Franse revolutionaire legers opnemen. Na het aan de macht komen van de Jacobijnen in Frankrijk en de "*Levée en masse*" (volksbewapening) komt het Franse leger definitief in het voordeel. In de strenge winter van 1794 trekt Pichegru over de bevroren Waal. Er zijn dan, en in het begin van 1795 voortdurend Franse troepen in Zevenaar ingekwartierd. Verschillende

officieren, vooral uit het leger van de Franse generaal Salme, hebben in het "Album Amicorum" geschreven. De toon is juichend, maar van vijandschap ten opzichte van de tegenstanders en omgekeerd, is niets te merken. Salmes secretaris, Collin, schrijft: "*La révolution d'un grand Peuple s'est faite. La défense de sa cause a portée mes pas sur les frontières Prussiennes ou les Français ont été reçu comme des ailliers. Je ne peux trouver de termes assez expressifs pour prouver à mr. Koch ma reconnaissance. Je le prie croire éternellement le meilleur de ses amis.*" (Een groot volk heeft een omwenteling bewerkstelligd. De verdediging van deze revolutie heeft mij aan de Pruisische grenzen gebracht alwaar de Fransen als bondgenoten zijn ontvangen. Ik kan geen woorden vinden die voldoende tot uitdrukking zouden brengen hoezeer ik de heer Koch erkentelijk ben. Ik zal steeds zijn trouwste vriend zijn. Moge hij zich dat altijd bewust blijven). En Anquetil - die volgens de ondertekening legerarts-chirurgijn is en "*ami de tous les hommes*" (vriend van alle mensen) - roept aan het einde van zijn bijdrage uit: "*Alors je mourrai tranquillement, en disant: je suis content; j'ai connu ze cher monsieur Koch!*" (Op dat moment zal ik rustig sterven en zeggen: 'Ik ben tevreden; ik heb die goede meneer Koch gekend!').

In juli 1795, na het sluiten van het vredesverdrag van Bazel met Frankrijk, in april van dat jaar, zien we de Pruisische troepen terug in Zevenaar. Het is het huzarenregiment Von Blücher dat er gelegerd wordt. Onder het opschrift "*Scheiden bringt leiden, Wiedersehen bringt Freuden*" (Scheiden brengt lijden mee, maar elkaar terugzien vreugde) schrijft luitenant Von Puttkammer in het album: "*Erinnern Sie später auch gütigst denjenigen der dieses schrieb sich glücklich schätzt sich auch in der weiten Entfernung Ihren Sie aufrichtig schätzenden Freund zu nennen*" (Houdt schrijver dezes later in goede herinnering. Hij prijst zich gelukkig om ook in verre oorden zich Uw hoogachtende vriend te mogen noemen).

Von Blücher zal twintig jaar later de doorslag bij Waterloo geven en Von Puttkammer is mogelijk de vader van Bismarck's vrouw Johanna Von Puttkammer geweest.

Niet lang zijn Zevenaar (en andere Gelderse enclaves) nadien nog Kleefs en Pruisisch gebleven. Reeds bij het verdrag van Bazel in 1795 was de Rijn tot grens verklaard en was dus de op de linker Rijnsoever gelegen stad Kleef Frans geworden. Naderhand, als de Franse overwinningen elkaar blijven opvolgen, wordt de rest van het hertogdom Kleef toegewezen aan een nieuw gecreëerd groothertogdom Bergh, aan het hoofd waarvan Napoleon's zwager Murat geplaatst wordt. Dit is in 1805. Conrad Koch - een in Kleef wonende

broer van Johann Wilhelm - schrijft in dat jaar in het album: *Après l'orage on voit renaître le beau jour!*" (Na het onweer licht de dag prachtig op). Deze juichende conclusie lijkt wel zeer voorbarig als men bedenkt hoeveel oorlogen Napoleon na 1805 nog zal voeren.

In 1807 worden de Gelderse enclaves, met Zevenaar, bij het Koninkrijk Holland van Napoleons broer Lodewijk gevoegd ter compensatie van aan Frankrijk afgestane Nederlandse gebieden in het zuiden.

Na de geallieerde zegepraal op de Franse keizer voert Pruisen weer tijdelijk de scepter in de Gelderse enclaves. Maar op het congres van Wenen worden Zevenaar en de ander enclaves definitief bij het Koninkrijk der Nederlanden gevoegd. Een hoofdrol vervult burgemeester Johann Wilhelm Koch van Duiven als zijn gemeente officieel Nederlands wordt.

Toevallig kreeg ik een dezer dagen het familieboek-Braam in handen, in 1985 door Nico Braam uitgegeven. Rond 1840 verlieten zijn grootouders de pachtboerderij in het Kleefse land (in Griethuizen, tegenover Emmerik) om in de Noordhollandse gemeente Velsen opnieuw te beginnen. Nico Braam vertelt dan dat de bewoners van de oude Kleefse gebieden zich altijd meer de liberale Rijnlander dan de stramme Pruis gevoeld hadden. Wat de taal betreft, werd door de hogere ambtenaren in de achttiende eeuw al wel veelal Hoogduits gesproken en geschreven (en in de Franse tijd daarnaast Frans), zodat rond 1800 de situatie ongeveer zó was, dat de „hoogste stand“ Hoogduits of Frans sprak, de middenklasse Nederlands en het „gewone volk“ Nederlands dialect. Uiteraard kende de bovenlaag ook Nederlands in enigerlei vorm; dat was voor onderling contact onontbeerlijk.

Ik geloof dat het „Album Amicorum“ de opvatting van Nico Braam bevestigt. De Klevenaar Johann Wilhelm Koch sprak en hoorde Hoogduits en Frans. Als onderwijzer in Zevenaar en burgervader in Duiven kende en sprak hij echter Nederlands en (Liemers) dialect.

Mijn grootvader, dr. P.F.C. Koch, die gedurende een halve eeuw huisarts in Beek bij Nijmegen was, had veel patiënten in Zefflik en andere gehuchten over de grens. Ik denk dat hij niet veel Frans en Hoogduits gesproken heeft!

mr. E.G. Planten, Bloemendaal.

(*) "Den Schaorpaol", 12e jaargang, nr.2, juni 1991, p.p.13-16. Met dank aan het Staring-Instituut en de heer Planten voor hun toestemming het artikel over te nemen.

GROESSEN OMSTREEKS 1920, BIJ EEN OUDE FOTO

Als Historische Kring proberen wij onze plaatselijke geschiedenis te bestuderen waarbij gebruik wordt gemaakt van allerlei bronnen zoals archiefmateriaal, documenten, herinneringen van oudere inwoners, enzovoort. Ook oude foto's kunnen heel veel vertellen en wij zijn dan ook voortdurend daarnaar op zoek. Vaak moeizaam, maar een enkele keer komt het toeval een handje helpen. Hier volgt het verhaal van zo'n toevallige vondst.

Vóór de aanvang van een van onze inloopavonden liet een medelid mij een kopie zien van een foto die hij bij een bezoek aan de voorzitter van onze zustervereniging "Die Düffel - De Duffelt" had gekregen. Hij was op de foto attent gemaakt, omdat op het naambordje aan de hondekar de naam Duiven voorkwam. Hoe kon een kennelijk vrij oude foto uit Duiven nu opduiken in Rindern in De Duffelt (de streek aan weerszijden van de grens tussen Nijmegen en Kleef) en wat stelde het voor ?

(Foto: Archief Heemkundekring De Duffelt, Millingen aan de Rijn)

Het besluit om op die vragen een antwoord te zoeken was snel genomen. Niet alleen omdat we dat doen bij iedere oude foto die we in handen krijgen, maar er was deze keer nog iets meer aan de hand. In de man rechts herkende ik vrijwel onmiddellijk mijn vader. Ook de lokatie was geen probleem. Omtrent de man links had ik wel een vermoeden, maar wie waren beide dames op de kar ? Dat het geheel iets met de school te Groessen te maken had was duidelijk. Ook in die tijd werden er al regelmatig schoolfoto's gemaakt en de fotograaf heeft het waarschijnlijk een goed idee gevonden om (een deel ?) van het schoolpersoneel te vereeuwigen op en bij een toevallig passerende hondekar.

De foto is gemaakt op het voormalige schoolplein aan de Dorpsstraat. Rechts, niet zichtbaar, stond het schoolgebouw. Op de achtergrond het huis van Driessen. Links is een deel te zien van de toenmalige woning van de smid Meijer, dat aangebouwd zat aan de niet zichtbare woning van de rijwielhersteller P.Palm.

Mijn vader, J.W. te Witt (1869-1952) was aan de school verbonden van 1889 tot 1924, sinds 1897 was hij hoofd. De man met de hondekar is G.W. van de Sandt (1857-1945). Oudere Groessenaren hebben hem nog gekend als de oude man met het houten been, die in een invalidewagentje reed. Een oudere inwoner van Groessen herkende in de beide dames de onderwijzeressen mej. Agatha Groenestege (links) en mej. Annie van de Berg. Beide zijn later uit Groessen vertrokken. De foto moet omstreeks 1920 zijn gemaakt.

Dat de foto behouden is danken wij aan mej. Annie van de Berg. Zij was afkomstig van Millingen aan de Rijn, waar haar vader schoolhoofd was. Later is zij weer naar Millingen terug gegaan en daar onderwijzeres geworden. Een aantal foto's uit haar nalatenschap is in het bezit gekomen van onze zustervereniging De Duffelt, waaronder deze foto. Bij een bezoek aan Rindern vonden we tussen de foto's nog een andere, die betrekking heeft op de Groessense school.

Tot slot nog iets over de lokatie en de genoemde gebouwen. Het voormalige schoolplein is er nog, nog steeds onverhard zoals in 1920. Wel is de omgeving drastisch veranderd.

Het oude schoolgebouw uit 1863, dat dwars voor de kerk langs stond waar nu het eerste stuk van de Tempelstraat is, heeft als zodanig dienst gedaan tot 1924 toen het door een nieuw gebouw aan de Leuvense straat werd vervangen. Dat schoolgebouw heeft in 1975 plaats gemaakt voor de huidige Joannes-school. Na 1924 is het oude gebouw gebruikt als parochiehuis, als

noodkerk tijdens de verbouwing van de kerk in de jaren 1932/33, als dans- en toneelzaal en als tuinbouwschool. Ook was er jarenlang de St. Vincentius-bibliotheek in ondergebracht. In 1963 is het gesloopt.

Het huis van de familie Driessen is in 1967 gesloopt om plaats te maken voor de kleuterschool. Waar de woning van Meijer stond bevindt zich thans de garage/werkplaats van P.Palm.

Een stukje Groessense historie naar aanleiding van één enkele, bij toeval ontdekte oude foto. Ze worden steeds zeldzamer, die oude foto's, maar op hoeveel zolders zouden er nog liggen tussen andere oude en vergeten zaken? De Historische Kring zou dat wel eens graag willen weten.

J. te Witt, Groessen.

RECTIFICATIE

De volgende rectificaties dienen aangebracht te worden in het artikel "Gi-j scheldt alles maor uut veur foksen", in DRIEPAS, jaargan 9 (1992), nr.2. Op blz. 46 moet blauwe Kröllekes veranderd worden in blauwe Krällekes. De self of selfepol is de salie waarvan men de blaadjes in de kokende melk liet trekken als middel bij verkoudheid. Dit laatste is niet correct: het moet zijn als middel tegen ontstekingen in de mond.

R. Biermans en D. Boogaarts, Duiven

HET GOED LOOWAARD, RUIM HONDERD JAAR GELEDEN.

Heden Woensdag den Een en dertigsten October achttien honderd acht en tachtig, des voormiddags om tien uur, ten huize - ten verzoeke en in tegenwoordigheid van den Heer Jan Willem Coenraad (eigenlijk genaamd Johan Wilhelm Conrad) Koch grondeigenaar, wonende op de Loowaard onder Duiven.

Wordt door mij Frans Karel Jan Pliester, Notaris ter standplaats Zevenaar,....

Overgegaan tot de Openbare verkoop van navermelde paarden, koeien en andere roerende goederen ...

Dit is een gedeelte, uit het begin van de akte betreffende de verkoop van goederen, ook wel genoemd erfhuis of boelhuis, van de heer Koch, nadat hij in 1888 heeft besloten de Loowaard niet langer te pachten en te vertrekken naar het Loo (Herwaartse Hofstede)¹.

In de akte staan ook de voorwaarden en bedingen waaronder de goederen verkocht worden, zoals in artikel I bijvoorbeeld, dat *"de goederen en het vee verkocht worden in de staat waarin zij zich bevinden en zullen worden voortgebracht, zonder dat voor zichtbare en verborgen gebreken wordt ingestaan. Ook zullen zij dadelijk door den toeslag overgaan ter beschikking en op gevaar van de koopers, die verplicht zijn hun gekochte in den loop van deze dag te vervoeren ...."*

In artikel II wordt vermeld dat *"de betaling moet geschieden aan de verkooper ten kantore van de notaris en wel voor of uiterlijk op den eersten Mei aanstaande"*.

Verder staat in artikel IV dat iedere koper desgevorderd dadelijk bij de toeslag verplicht is borgtocht te stellen.

Dan volgt de lijst van de verkoping met o.a. wat er verkocht wordt, aan wie en voor welk bedrag.

Een aantal van deze zaken wil ik hier voor u vermelden, daar de meeste kopers uit de directe omgeving van de Loowaard afkomstig waren.

De verkoop begint met zes drachtige koeien, netjes vermeld als een rode of rood-bonte voor prijzen van *f* 125,- tot *f* 169,-.

De kopers, waarvan er enkele meerder dieren kopen, zijn:

Gerhard Meijer, landbouwer te Speelbergen (Emmerik),
Cornelis van Tienen, timmerman te Elden,
Theodorus (van) Sadelhoff, landbouwer te Loo,
Wijnand Luttikhuizen, arbeider te Arnhem.

Dan volgen twintig guste koeien, voor bedragen van *f* 70,- tot *f* 151,-, waarvan 7 stuks onder de honderd gulden.

Ook hier zijn er weer kopers die meerder koeien kopen of al een drachtige koe gekocht hebben, zoals bijvoorbeeld:

Theodorus (van) Sadelhoff voornoemd en
Wijnand Luttikhuizen voornoemd, maar ook nieuwe kopers, zoals
Peter Evers, warmoezier te Huissen,
Gerhardus Bisseling, arbeider te Duiven,
Hendrikus Verhoeven, landbouwer op den Ossenwaard onder Herwen,
Gerhardus Gertsen, arbeider te Groessen,
Hermanus Kalfs, timmerman te Huissen,
Piet Brands, arbeider te Oud-Zevenaar,
Albertus Jansen, timmerman te Velp,
Joost van Driessen, landbouwer te Arnhem,
Albertus van Binsbergen, landbouwer te Huissen,
Theodorus Peelen, landbouwer te Westervoort,
Willem Wissing, landbouwer te Westervoort,
Jan van Kortenhof, stalhouder te Praest bij Arnhem,
Johannes Josephus Henricus Wilhelmus Hoppenreijts voornoemd
(vermoedelijk een fout, staat niet eerder in deze akte vermeld).

Andere verkopen zijn o.a. een zwart paard voor *f* 161,- aan Johannes Henricus Evers, tapper te Loo, en een hit voor *f* 53,- aan Gerhardus Leenders, tabaksplanter te Gendt.

Dan volgen de roerende goederen:

Een stortkar aan den Heer Jan Derk Jacob van Wijhe, grondeigenaar te Groessen, en aan Johannes Henricus Evers voornoemd.

Een gierbak aan Bernardus Peters, landbouwer te Duiven, een kaarbak aan den Heer van Wijhe voornoemd en een lange houtwagen aan Albertus van de Sandt, landbouwer te Groessen.

Vier maal een schaapsruif, van *f* 4,- tot dertig cent, aan de Heer van Wijhe

voornoemd, aan Gerhardus Heling, landbouwer te Duiven, aan Hendrikus Leenders en Arie ten Balvert, beiden arbeider te Duiven.

Een weidesleep voor *f* 5,25 aan Paulus Peters, landbouwer wonende te Groessen.

Gerhardus Heling voornoemd koopt ook nog een kalverbak voor drie gulden en vijftwintig cent.

Ook worden er planken verkocht van *f* 4,- tot *f* 4,50 per eenheid aan de volgende vier personen:

Arnoldus Geurts, arbeider in de Hoesselarij onder Duiven,
Hendrikus Stokman, arbeider in Ooy onder Oud-Zevenaar,
Franciscus Pontianus Wilting, landbouwer te Loo en
Antonius Berendsen, arbeider te Loo.

Als laatste worden er die dag tien melkkannen verkocht voor bedragen van *f* 0,30 tot *f* 4,10 en wel aan de volgende zeven personen:

Willem Goris, landbouwer onder Oud-Zevenaar,
Willem Zipperman, werkman te Arnhem,
Jan Evers, landbouwer te Westervoort,
Bernardus Peters voornoemd,
Gerhardus Heling voornoemd,
Roelof Peters, landbouwer te Loo en aan voornoemde
Johannes Josephus Henricus Wilhelmus Hoppenreijts.

Dit was de eerste dag van de verkoping, met een totale opbrengst van *f* 3503,-.

De akte vermeldt ook, dat *"Van alle koopers zijn er slechts zeven die al het door hen verschuldigde dadelijk hebben betaald, terwijl al de overige koopers de koopprijzen zijn schuldig gebleven"*.

De tweede dag volgt een week later, maar daarover een andere keer meer.

G.H. van Hunen, Zevenaar.

Noot:

¹ Herinneringen uit mijn leven, Jan Willem Conrad Koch, een Liemerse autobiografie, Zevenaar-Amsterdam, 1991.

Bronnen: Rijksarchief Arnhem, Notariële Archieven No. 5330.

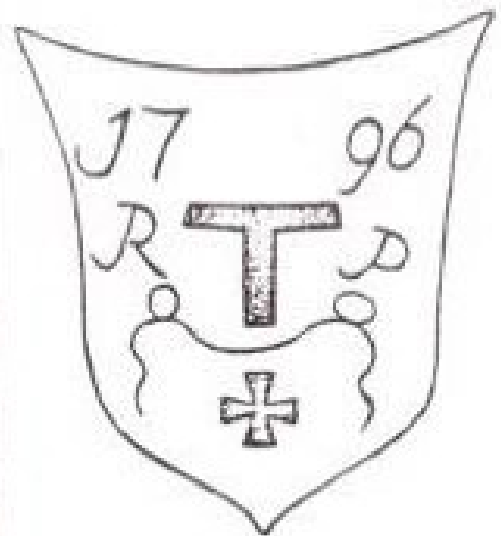
EEN KELK UIT HET EMMERIKSE KRUISHERENKLOOSTER IN 'T LOO

De Loose parochie bezit een kelk die de herinnering levend houdt aan een bijzondere pastoor: Reinirus Peters [1]. Over deze geestelijke, die tussen 1788 en 1818 parochieherder was in 't Loo, bestaan enkele misverstanden [2]. Oorzaak is een verwisseling met een latere pastoor Peters, die tussen 1857 en 1871 in 't Loo was en een grote rol heeft gespeeld tijdens de pokkenepidemie van 1871 [3] waarvan hij ook zelf het slachtoffer werd.

Reinirus Peters werd op 2 maart 1753 te Tussenbroek (Tüschbroich bij Erkelenz) geboren [4]. Vanuit het nabijgelegen Kruisherenklooster Hohenbusch is hij naar het Kruisherenklooster van Emmerik gegaan, waar hij zijn professie deed. Vanaf 17 december 1785 tot in februari 1786 was hij assistent te Groessen. Vermoedelijk is hij daarna naar Emmerik teruggekeerd om tenslotte op 1 juni 1788 tot pastoor in 't Loo benoemd te worden. In het klooster te Emmerik is hij zeven jaar sacrista of koster geweest [5].

Een bijzondere gebeurtenis in het leven van Reinirus Peters was het bezoek van Koning Lodewijk Napoleon aan 't Loo en meer bijzonder aan de Loose kerk. Op 26 juli 1808 bezocht de manke koning de Liemers en deed ook 't Loo aan. Pastoor Peters heeft de koning zelf te woord gestaan en hem verteld over het leven in de kleine Loose gemeenschap. Toen de koning hem vroeg of er speciale wensen waren, verzocht pastoor Peters om teruggave van de revenuen uit het Loose pastoraat die in 1613 in handen waren gekomen van de dominee van Angeren. Van de gebeurtenis op die mooie julidag in 1808 heeft hij een uitvoerig verslag nagelaten waaraan de heren Peters en Giesen in DRIEPAS van 1986 een artikel wijdden [6].

Een tastbare herinnering aan Reinirus Peters is zijn kelk. Qua stijl moet deze kelk met een zeslobbige voet ca. 1640 ontstaan zijn. De tulpvormige cuppa is van later datum en is mogelijk in 1796 te Amsterdam toegevoegd [7]. Op de cuppa staan in een wapenschildje de initialen RP en een Maria-monogram. Op de voet zijn in drijfwerk taferelen aangebracht met St.Catharina, St.Barabara met toren en palmtak, en St.Franciscus die de stigmata ontvangt. Op de middelste geleding de instrumenta passionis: doornenkroon, ladder met lans en spons, kruis, hamer en spijkers, de geselwerktuigen.

Op 5 juli 1796 verkreeg R. Peters deze kelk uit het Emmerikse Kruisherenklooster voor het tweede altaar in de Kapel te Loo. Op de kelk zijn het jaartal en de initialen RP gegraveerd. Foto en tekening: W.van Heugten, Duiven

In het Liber memorialis van 't Loo tekende Reinirus Peters bij het jaar 1796 aan dat hij de kelk verkregen had van het Kruisherenklooster te Emmerik [8]. In die tijd had hij twee zij-altaren in de Loo-kapel geplaatst waarvoor hij liturgische voorwerpen zocht. Als koster in het Emmerikse klooster was hem deze kelk reeds opgevallen en in de zomer van 1796 deed zich de gelegenheid voor de kelk door ruil te verkrijgen. Hij liet de kelk volgens de waarborgtekens te Amsterdam repareren en tegelijkertijd zijn initialen op de cuppa aanbrengen.

Door de ruil is deze kelk aan de opheffing van het Emmerikse Kruisherenklooster in de Franse tijd ontsnapt. Hij vormt thans niet alleen een herinnering aan pastoor Reinirus Petrs maar is tevens een van de weinige voorwerpen uit dit Emmerikse klooster die bewaard zijn gebleven.

W.F.W.M. van Heugten, Duiven

Noten:

- 1) Zie ook W.v.Heugten, Kruisheren uit Hohenbusch in de Liemers, in: Jaarboek Achterhoek en Liemers 1993, p. 52-60.
- 2) L. Edmond: Kruisheeren-Missionarissen in de Nederlanden, St.Agatha-Cuyk. In deze studie wordt foutief vermeld dat R. Peters op Candia onder 't Loo geboren zou zijn.
- 3) W.J.Th. Peters, in: DRIEPAS (Hist.Kring Duiven-Groessen-Loo) 1990, p. 1 en volgende.
- 4) Kirchenbücher Tüschbroich. In zijn overlijdensakte in het Archief van de Gemeente Duiven staat als geboorteplaats Wegberg vermeld. Dank aan mevrouw K. Micus en de heer J. Dreßen te Erkelens.
Pastoor Peters trad in 1790 op als peter bij de doop van zijn nicht Bernardine Monika Gerichhausen. De zuster van Reinirus en moeder van de dopeling was gehuwd met een Gerichhausen. Kinderen van haar zijn naar het Duivense getrokken waar thans nog nakomelingen met de naam Gerichhausen leven.
- 5) Kruistriomf jrg 12 (1932/33), p.97 (tijdschrift van de Kruisheren)
- 6) W.J.Th. Peters en J.Th.M. Giesen: in, DRIEPAS 1986 nr.1, blz. 1-9.
- 7) Aartsbisdom Utrecht: Inventaris Parochie St.Antonius Abt te Loo, mei 1970.
- 8) Parochiearchief St.Antonius Abt, Loo. Inv.nr.11-11a.

HET DIALECTHOEKJE - aflevering 6

In het eerste nummer van de vorige jaargang zijn we begonnen met korte artikeltjes over het dialect. We vervolgen - min of meer alfabetisch - deze serie, die is samengesteld door dhr. H. Driessen, oud-Groessenaar thans wonende in Nijmegen. Wij vragen nadrukkelijk om commentaar en correctie als betekenissen wellicht anders zijn of in een ander verband kunnen worden gezien, als hieronder wordt aangegeven.

78. stukskes met stukskes en bitjes: in kleine gedeelten, langzamerhand;
79. spot vur spot en spiegel: te kijk, belachelijk;
80. schabbelebonk ??????????????????
81. scheet van 'n scheet 'n donderslag make: sterk overdrijven, van 'n mug 'n olifant maken;
82. stök met stök en spöön (opèète?);
83. stöök de stöök van zich af: met de benen languit zitten;
84. spieten 't lève zit vol spieten en bli'je: vol verdrietelijkheden en genoegens;
85. schranke 't hink uut de schranke: 't is uit zijn verband, kapot;
86. sjochem d'r gin sjochem van hemme: geen benul of kennis;
87. stried hi'j het 't stried op: doet 't heel graag, heeft er veel zin in;
88. saldoat saldoat maken;
89. schaaï wies dur schaaï en schand: wijs door schade en schande;
90. schieteri'jke 't is mor 'n schieteri'jke: maar 'n kleinigheid;
91. slip d'r een/mekaar op de slip van 't hemp zitte: te dicht bij elkaar moeten zitten;
92. snötje iets ien 't snötje hemme: in de gaten hebben, iemand doorhebben.

H. Driessen, Nijmegen

UIT DE KRANT VAN TOEN.

Enkele jaren geleden zijn onder bovenstaande titel te hooi en te gras wat stukjes, gebaseerd op oude tot zeer oude krantenknipsels, gepubliceerd. Het voornemen bestaat om de draad weer op te vatten.

Het is voor ons mensen uit 1992 haast onvoorstelbaar, dat wij niet elke dag uitgebreid het nieuws uit alle hoeken van de aarde krijgen voorgeschoteld. Krant, radio en televisie informeren ons, heet van de naald.

Niet zo omstreeks 1890. DE POST Nieuwsblad voor Gelderland verscheen maar twee keer in de week, op woensdag en zaterdag. Op de voorpagina een samenvatting van binnen- en buitenlands nieuws; wij zouden het geen „nieuws” meer noemen. Daarnaast overzichten met prijzen van groot en klein vee, granen, zuivel, groenten, fruit, hooi, stro en aardappelen, genoteerd op de lokale markten, van Aalten tot en met Zutphen en zelfs grensoverschrijdend van Emmerik.

Aardig is het om in de editie van zaterdag, 14 december 1889, eens de advertenties te bekijken.

Onder de kop „HUWELIJKSAANVRAAG” steekt een „jongmensch” zijn bedoeling niet onder stoelen of banken:

„Een JONGMENSCH 28 jaar, R.C., een degelijke eigen zaak hebbende en vermogen, wenscht na kennismaking te huwen met een flinke BURGERDOCHTER, fortuin gewenscht.”

De gemeente Beuningen vraagt „voor de volkrijke en welvarende dorpen Beuningen en Weurt een vroedvrouw, jaarwedde f 250.” Een veearts verdiende blijkbaar minder, of de gemeente was minder welvarend, want Huissen belooft een sollicitant een jaarwedde van f 200. In Zevenaar worden belangstellenden opgeroepen „... ter vergadering bij den Heer Th. Heterscheid te Zevenaar, op Dinsdag den 17^{den} December 1889, des namiddags ten half twee ure ...” om over de verbetering der markten te Zevenaar te praten. Onder de 24 ondertekenaars is ook de naam van F.K.J. Pliester, de notaris die we in het artikel over de Loowaard (elders in dit nummer) zien optreden.

A.R. van Ewijk uit 's-Heerenberg zoekt voor zijn 'hôtel' „een R.C. Meid-Huishoudster om terstond, en een Stalknecht met 1 Febr. in dienst te treden.” Bij kastelein W.H. Kersten te Huissen kan men informatie verkrijgen over de huur of de koop van een beklante smederij. M.H. Heijmand te

Zevenaar biedt „Een groote partij Benaderde Wintermantels” aan (wat zou dat zijn?) en deurwaarder Wanrooij maakt bekend, dat hij verkoopt op ....
Donderdag 19 Dec. '89 's morgens 10 uur ten huize van den kastelein G. Eggink te Terborg, een groote partij manufacturen als: Lakens, Buksking, Eskimo, Baai, Bever, Japonstoffen, Linnen en Katoenen, enz.”

Tenslotte worden hieronder in fotokopie enige advertenties opgenomen, omdat ze betrekking hebben op een van de dorpen van onze gemeente.

Th.M.J. Jonker, Loo.

Geraadpleegd: DE POST Nieuwsblad voor Gelderland, zaterdag 14 december 1889, 7e jaargang, onder redactie van mr. L. van Ewijk; uitgegeven door Van Maastricht en Verhoeven te Arnhem (telefoon no. 58!).

Er wordt gevraagd:
 om zoo spoedig mogelijk in dienst te treden,
 een bekwaam
R. C. Smidsknecht,
 bekend met Boersawerk en Paardenbeslag.
 Brieven franco onder letter P. Hulpkantoor
 Duiven.

Gevraagd Mei a. s. :
 een nette R. C.
DIENSTBODE,
 niet beneden 25 jaar oud, goed knoende
 koken en met de melkerij bekend.
 Adres: Bierbrouwerij Duiven.

WEILAND-VERPACHTING
 onder Duiven.
 3.78.97 Aalborg s/d Rijksweg.
 3.90.73 Achterste Aalborg.
 3.78.80 Voorste Kerkrweide.
 Inschrijvingsbiljetten voor 1 of 2 jaar,
 worden ingewacht op Vrijdag 31 Januari
 1890 om half twee uur, ten kantore van
 Notaris Mr. S. RIKS te Arnhem.

Heden overleed alhier zeer onver-
 wacht, voorzien van de HH. Sacra-
 menten, onze geliefde Tante Mejuffrouw
MARIA HOPPENREUS,
 in den ouderdom van ruim 79 jaren.
 De FAMILIE,
 't Loo, 11 Dec. 1889.
 Rustige en algemeene bevestiging.

Er wordt gevraagd tegen
 1 Februari, een
Schoenmakers-leerling,
 reuigzinnig met het vak bekend, R. K., bij
A. H. RUTTEN, Mr. Schoenmaker te
 Duiven. Brieven franco.

Bij **N. BOUWMAN**
 van den Loodijk, tegenover het Looreer,
 zijn voor **billijken prijs** te bekomen
200 stuks zwaar
wilgenhakhout,
 zeer geschikt om te verpoten, voor opzandr-
 boomsels.

VERENIGINGSNIEUWS

Nieuw onderkomen Historische Kring

Door omstandigheden (zie hierna) moest de verschijning van het derde nummer van DRIEPAS van het lopende jaar worden opgehouden. Het heeft even geduurd voordat er zekerheid was omtrent het verenigingslokaal, maar nu is dan toch het einde van het gebruik van het oude gemeentehuis aan de Rijksweg een feit. Het gebouw is verkocht, zoals u in de pers hebt kunnen lezen. Met ingang van 1 november 1992 kunnen we bijeenkomen in een lokaal van Remigiusschool, exclusief voor de Historische Kring. U gaat linksom de school, aan de kant van het Droopad de speelplaats op, en via een achteringang komt u er.

Agenda

Hieronder volgt onder voorbehoud een aantal data. Wij proberen u via de lokale pers bijtijds over wijzigingen te informeren.

18 januari 1992   Voordracht door Prof. W. Th. J. Peters met als titel:
Hoe fantastische figuren uit Nero's Domus Aurea te
Rome terecht kwamen in Duiven. Zie ook elders in
DRIEPAS

In 1993 zijn inloopavonden of (dia-)lezingen voorzien op 15 februari, 15 maart, 19 april en 17 mei.

25 februari 1993   Bijeenkomst van de werkgroepen; aanvang: 20.30 uur.

18 maart 1993   Jaarvergadering.

10 juni 1993   Bijeenkomst van de werkgroepen; aanvang: 20.30 uur.

Wij streven ernaar om de jaarlijkse excursie op 15 mei 1993 te doen plaatsvinden.

Kalender

Zoals elk jaar heeft de Historische Kring in september in samenwerking met Scouting Duiven een kalender verspreid. De Duivense kunstenaar Joop

Weggelaar heeft in vier sfeervolle tekeningen het oude gemeentehuis en het voormalige St. Jozefklooster in Duiven, en de kerken van Groessen en Loo vastgelegd. Op een vijfde blad staat enige informatie betreffende de gekozen onderwerpen en over de Historische Kring Duiven-Groessen-Loo. De kalenders zijn voor fl. 5,- te koop bij boekhandel Verdouw in Duiven en in de winkel van A. Peters in 't Loo. Wij weten, dat er mensen zijn, die de kalendertekeningen in de loop der jaren hebben bewaard en zo een mooie collectie hebben opgebouwd. U kunt vrijwel alle originele tekeningen, dus ook van voorgaande jaren, bekijken in (de gangen van) Huize Thuvine.

Historische Kring heeft het verzet tegen het bestemmingsplan 't Hart gestaakt

Het heeft nogal wat opschudding veroorzaakt, dat de Historische Kring het verzet tegen het bestemmingsplan 't Hart heeft gestaakt. Het is beslist geen lichtvaardig besluit geweest, want het is moeilijk om een uit ideële motieven begonnen actie tegen een bestemmingsplan op te geven. Op basis van dat bestemmingsplan immers werd een uitbouw van de winkelfunctie aangekondigd, die minstens de indruk wekte dat hier het „nec plus ultra” van de regio zou worden verwezenlijkt, met alle fanfare, kleurentekeningen, videosimulaties en silhouetpresentaties die daar blijkbaar bijhoorden.

Toch moeten we een onderscheid (blijven) maken tussen wat de gemeente doet (een bestemmingsplan maken) en wat een projektontwikkelaar doet (een concreet winkelcentrum bouwen). Onze actie was rechtstreeks gericht tegen het gemeentelijke bestemmingsplan, hoewel daardoor indirect tegen hetgeen de projektontwikkelaar beoogde. Onze besluitvorming kon echter alleen betrekking hebben op de bestemmingsplanprocedure waarbij de gemeente Duiven betrokken is. Toen binnen het bestuur eenmaal de kogel door de kerk was, zijn de leden voor een vergadering opgeroepen en is tegelijkertijd het navolgende persbericht verspreid.

Persbericht

21 oktober 1992.

Na ampel overleg heeft het bestuur van de Historische Kring Duiven-Groessen-Loo besloten zich niet langer te verzetten tegen het bestemmingsplan 't Hart van de gemeente Duiven.

Aan dit besluit liggen de volgende overwegingen ten grondslag.

1. Het verzet van de Historische Kring tegen het gehele bestemmingsplan als zodanig is langzamerhand versmald tot een strijd om het behoud van het St. Jozefklooster. Dat laatste is niet ons uitgangspunt geweest.

Dat er inmiddels al vele onomkeerbare situaties in het plangebied tot stand zijn gekomen - te beginnen met de bouw van het nieuwe gemeentehuis op de plaats waar die nu staat -, heeft tot gevolg gehad dat de discussie eigenlijk geleidelijk is verengd tot het gebied ten noorden van de Rijksweg.

Rondom de Rijksweg zijn, mede door onze inspanningen, in ieder geval drie van de vier waardevolle panden behouden gebleven.

2. Het is ons inmiddels gebleken, dat de Historische Kring nog de enige groepering is, die zich verzet tegen het bestemmingsplan als zodanig.

Andere groepen of personen, die op grond van hun belangen bij de veranderende woon- of werksituatie hun eigen bezwaren naar voren hadden gebracht (waaraan toch ook vaak het verdwijnen van het St. Jozefklooster was toegevoegd), hebben - op volstrekt respectabele gronden - hun acties eerder gestaakt.

3. Het volhouden van ons (in ieder geval uit ideële motieven geboren) verzet zou tot hoge financiële consequenties voor de gemeenschap kunnen leiden. Dit kunnen wij niet bewijzen, alleen maar veronderstellen.

De behandeling van een in augustus 1992 ingediend bezwaarschrift bij de Raad van State gaat ongeveer anderhalf jaat later plaatsvinden. Daarmee staat de uitvoering van alle werkzaamheden in het gebied ten noorden van de Rijksweg, maar ook deels in het zuidelijk plandeel, stil. Hoewel het niet onze keus is geweest om de bestaande bibliotheek af te breken ten behoeve van winkels, is de feitelijke situatie wel, dat op dit moment de oude bibliotheek niet kan worden afgebroken zolang de nieuwe niet ten noorden van de Rijksweg kan worden gebouwd.

Ongeacht de uitkomst van het zgn. Kroonberoep kost anderhalve jaar vertraging sowieso geld.

Mocht de Raad van State ten gunste van het behoud van het St. Jozefklooster beslissen dan kost het opknappen van een door de gemeente sterk verwaarloosd gebouw ook veel geld. Momenteel gaat de gemeente uit van een bedrag van fl. 550.000. Hoewel wij onze twijfels hebben over de hoogte van dit bedrag, zijn wij niet in staat deze cijfers aan te vechten.

4. De uitkomst van de beroepsprocedures bij de Raad van State is onzeker („fifty-fifty”, volgens onze juridische adviseur).
5. De Historische Kring is niet opgericht alleen vanwege het behoud van het St. Jozefklooster. Daarom heeft het bestuur het streven naar het behoud van het St. Jozefklooster ook afgewogen tegenover andere redenen van bestaan van de Kring. Het bestuur wil voorkomen, dat het nastreven van de doelen waarvoor de Historische Kring is opgericht in de verdrinking geraakt.

Het bestuur.

Voordracht 18 januari 1993

De grottesken in Nero's Domus Aurea en in de beeldende kunst van de renaissance

Keizer Nero (54-68 n.Chr.), een misdadig despoot, confiskeerde na de brand van Rome in het jaar 64 rond 80 HA van het stadsgebied en liet daar

zijn Domus Aurea aanleggen, een park met een grote vijver in het midden en met verschillende rijk versierde paviljoens. Men betrad het geheel vanuit het Forum Romanum door een monumentale ingangspartij, waarin de colossus Neronis stond, een meer dan 100 voet hoog bronzen portret van de keizer. Uit de gelijktijdige literatuur weten we dat het volk zeer verbolgen was over deze onderneming.

Na de zeer korte regeringen van Galba, Otho en Vitellius werd Vespasianus keizer (69-79). Als nuchter politicus gaf hij de Domus Aurea weer een stedelijke bestemming. Het kolossale beeld van Nero kreeg een andere kop, die van de zonnegod. Op de plaats van de centrale vijver begon Vespasianus met de bouw van een groot amphitheater, dat naar de familie waartoe de keizer behoorde Amphithetrum Flavium genoemd werd; in later tijd kreeg het de naam Colloseum, die herinnert aan eerder genoemd beeld.

Traianus (98-117), een humaan heerser, liet op het terrein van de Domus Aurea een groot thermencomplex bouwen, en wel op de top van een heuvel tegen de helling waarop een van Nero's paviljoens lag. Om het bouwterrein te vergroten gebruikte Traianus' architect het overgrote deel van de benedenverdieping van dit gebouw als substructie voor een deel van de thermen. Daartoe werden grote openingen dichtgemetseld en op de binnenvlaatsen werden steunmuren gebouwd. De rond 10 m. hoge, met tongewelven overdekte vertrekken werden tot enkele meters onder de aanzet van die gewelven volgestort met puin en waren niet meer vanaf de begane grond toegankelijk.

De Domus Aurea raakte in de vergetelheid totdat renaissancekunstenaars er in of rond het jaar 1480 door gaten in de gewelven in afdaalden, ze kwamen terecht in donkere kelders, "grotte" in het Italiaans, en bij fakkellicht zagen zij muur- en gewelvschilderingen, die zij "grottesche" noemden. Zij maakten er schetsen van en lieten zich er door inspireren bij hun werk, waarin zij decoratiesystemen of delen daarvan, voorstellingen en versieringsmotieven opnamen, die zij eveneens met de term "grottesche" aanduiden.

W.J.Th. Peters, Nijmegen

Duiven, Groessen en Loo in Jaarboek Achterhoek en Liemers 1993

Op 3 november j.l. werd het zestiende Jaarboek Achterhoek en Liemers te Zelhem gepresenteerd. In deze jaarlijks terugkerende publikatie over de historie van de streek komen een drietal artikelen Duiven, Groessen en Loo uitvoerig aan bod.

Onder de titel "Duivense excessen" gaat Th. Goossen in op onrust die te

Duiven in de periode 1795-1800 ontstond naar aanleiding van de verdeling van de gemene gronden en het brandmerken van het vee dat op deze gronden gewijd mocht worden. Dit eindigde in kloppartijen op en nabij het Duivense kerkhof en tot veroordelingen van enkele raddraaiers achteraf. W.van Heugten beschrijft de levensloop van drie Kruisheren, die tussen ca.1780 en 1850 pastoor waren te Groessen en Loo. Zij waren alle drie afkomstig uit de streek om Erkelenz (D) en hebben op verschillende manieren hun invloed laten gelden. De Groessense pastorie, een grafsteen naast de Groessense kerk en een kelk in Loo getuigen daarvan.

H.Kooger is gefascineerd geraakt door de H.Hartbeelden die enkele kerkpleinen in de Liemers en Achterhoek sieren. In zijn artikel staat hij o.m. stil bij de devotie en bij de beelden in Loo en Groessen.

Het Jaarboek Achterhoek en Liemers 1993 wordt uitgegeven door de Oudheidkundige Vereniging De Graafschap en kan besteld worden via het secretariaat van de Historische Kring. Prijs 26,-

Samenstelling Bestuur

De functieverdeling binnen het bestuur van de Historische Kring is als volgt:

voorzitter	Th.M.J. Jonker (Loo);
vice-voorzitter	J.F. te Witt (Groessen);
1e secretaris	A.Th.J. Boss (Duiven);
2e secretaris	H.F. Degen (Duiven);
penningmeester	H.J.Th. Derksen (Duiven);
lid	M.M. Rebholz (Duiven).

Cursussen over geschiedenis en geschiedbeoefening

Ook een beetje laat informatie over het cursusaanbod van het Gelders Oudheidkundig Contact (GOC). Eind juni is voor de vijfde maal een overzicht van cursussen over geschiedenis en geschiedbeoefening in Gelderland, Overijssel en Utrecht in het cursusjaar 1992/1993 gepubliceerd.

De brochure bevat uitgebreide informatie over cursussen en studiedagen over de volgende onderwerpen:

- oud schrift
- genealogie
- lezen en begrijpen van middelnederlandse teksten
- schrijven van artikelen over geschiedenis
- beoefening van de lokale en regionale geschiedenis
- presentatietechnieken
- historische geografie
- industrieel erfgoed

gemeenschappelijke monumentenzorg
archeologie

De cursussen zijn bestemd voor leden en bestuursleden van historische verenigingen en voor alle andere belangstellenden. Ook vindt men in het Cursusoverzicht informatie over cursussen over musea en museumbeheer.

Het Cursusoverzicht is gratis verkrijgbaar bij het GOC, Postbus 359, 7200 AJ Zutphen.
Voor meer informatie en telefonisch bestellen: 05750 - 11826.

Alvast enige informatie.

Op maandagavond 9, 16, 23 en 30 november, woensdag 10, 17 en 24 maart wordt er te Arnhem een cursus 'Artikelen schrijven over geschiedenis' gegeven, telkens 19.30 - 22.00 uur; kosten f 105,-.

Over andere bronnen van genealogisch onderzoek dan doop-, trouw- en begrafenisboeken en de registers van de Burgerlijke Stand gaat de cursus 'Genealogie buiten de gebaande paden'. Die wordt op zaterdag 12 en 19 december (10.00 - 12.30 uur) te Apeldoorn (zelfde tijden). Kosten: f 30,-.

Schriftelijk aanmelden bij het Gelders Oudheidkundig Contact, postbus 4040, 7200 BA ZUTPHEN (let op: ander postbusnummer dan hierboven). Telefonisch aanmelden kan ook (zie boven).

Tegen f 9,50 kan men bij het GOC het Gelders Oudheidkundig Persoverzicht 1989 verkrijgen. Daarin zijn vermeld alle artikelen over Gelderse geschiedenis, volkscultuur, monumenten, archeologie en genealogie, gepubliceerd in kranten en tijdschriften; 1950 verwijzigingen per streek of plaats gerangschikt. Het gemelde bedrag dient te worden overgemaakt op girorekening 23 95 971 of bankrekening 53.36.26.765 t.o.v. GOC te Zutphen, onder vermelding van 'Persoverzicht 1989'. Ook losse nummers vanaf 1975 kunnen op dezelfde wijze worden besteld, onder vermelding van de gewenste jaargang.

Rondzendmap

Bent u lid en wilt u op de hoogte blijven van de publicaties van de zusterverenigingen in onze regio, van de Archeologische Werkgemeenschap (oost-)Nederland, van het Staring Instituut en het Gelders Oudheidkundig Contact? Meldt u zich dan als deelnemer voor onze (gratis) rondzendmap bij het secretariaat van onze vereniging.

INHOUDSOPGAVE

W.F.W.M. van Heugten: Over de windwijzer van de Ploen, de familie van Herteveld en een begrafenis in 1795	49
Mr. E.G. Planten: Een Kleefs-Zevenaars „album amicorum" uit de Franse tijd.	52
J. te Witt: Groessen omstreeks 1920, bij een oude foto	56
Rectificatie	58
G.H. van Hunen: Het goed Loowaard, ruim honderd jaar geleden.	59
W.F.W.M. van Heugten: Een kelk uit het Emmerikse Kruisherenklooster in 't Loo	62
H. Driessen: Het dialecthoekje - aflevering 6	65
Th.J.M. Jonker: Uit de krant van toen.	66
VERENIGINGSNIEUWS	68